

Секція „Психологія и соціологія”,
підсекція №5 („Психолого-всвітательні проблеми
розвитку особистості в сучасних умовах”)

Кур'ята Юлія Вікторівна

Національний університет „Острозька академія”

До проблеми успішного проходження статевої соціалізації дітьми в ускладнених умовах перехідного суспільства

Незважаючи на ґрунтовне дослідження низкою вчених структурних та змістовних особливостей проходження дітьми соціалізації (Б.Г. Ананьєв, Г.М. Андрєєва, І.С. Кон, М.Н. Корнєв, А.Б. Коваленко, В.В. Москаленко, А.В. Мудрик, Д.Б. Паригін, Т. Шибутані та інші), все ще потребують особливої уваги деякі окремі аспекти цього процесу (зокрема, проблеми, що стосуються економічного, політичного, статевого соціального дорослішання дітей різних вікових груп в умовах інформаційного суспільства).

Так стосовно останнього досі відкритими є ціла низка базових невирішених питань. Зокрема: проблема обумовленості дітьми визначення своєї та чужої статі. Чим саме відрізняється соціалізація хлопчиків і дівчаток змістовно, за своїми цілями? Хто є головним агентом статевої соціалізації? Як здійснюється статева соціалізація в сучасному світі, які зміни відбулися історично, якими є методи навчання дитини статевим ролям та психологічні механізми їх засвоєння дитиною на різних стадіях індивідуального розвитку? Якими є вікові межі та стадії цього процесу?

Статева соціалізація в психології розвитку особистості визначається як становлення психологічної статі дитини, що базується на статевої самосвідомості та ціннісних орієнтаціях, статевої рольовій позиції особистості, яка реалізується нею у спілкуванні та діяльності [1]. Цей процес починається буквально з часу народження дитини, коли визначивши її анатомічну стать, батьки та інші дорослі починають навчати дитину статевої ролі хлопчика чи дівчинки. Первинна статева ідентичність, усвідомлення своєї статевої

приналежності формується у дитини уже в рік і п'ять місяців, складаючи найстійкіший елемент її самосвідомості. З віком обсяг і зміст цієї ідентичності змінюються. Щоб проілюструвати ці зміни, зазначимо, що двохрічна дитина вже знає свою стать, однак ще не вміє аргументувати цю атрибуцію. В тричотири роки дитина вже свідомо розрізняє стать оточуючих людей (інтуїтивно це відбувається значно раніше: вже немовлята по різному реагують на чоловіків і жінок, однак часто асоціюють її з випадковими зовнішніми ознаками, наприклад із одягом, вважають ймовірним принципову зворотність, можливість зміни статі). З початком молодшого шкільного віку, а саме в шість-сім років, дитина вже остаточно усвідомлює незворотність статевої приналежності, що співпадає з бурхливим зростанням статевої диференціації поведінки та становленням відповідних ціннісних установок [3].

Традиційна форма статевої соціалізації характерна для патріархальних взаємовідносин, що є наслідком статевих рольових зв'язків - статевої приналежності дитини, тобто для хлопчиків - це маскулінна модель, а для дівчаток – фемінна [1].

До кінця XIX - початку XX століття з'явилися перші ознаки, а в радянський час розвинувся маскулінний тип статевої соціалізації, коли чоловічій моделі поведінки надавали перевагу і хлопчики, і дівчатка (Голод 1984; Кон 1983). Це не могло не вплинути на зміни типу статевої соціалізації в процесі формування психологічної статі в останні десятиліття, що можна назвати інверсійним, тобто маскулінним для дівчаток і фемінним для хлопчиків.

За Ю. Рюріковим поняття “мужність” і “жіночність” не є біологічними, хоча їх гармонія базується на універсальних законах біології, відступ від яких означає для особистості відступ “від своєї еволюційної магістралі”. В такому випадку “жіночність”, яку втрачають жінки, не зникає, а за якимось дивним законом збереження психологічної енергії вона переходить до чоловіків. Однак, риси, що є для жінок вищим досягненням, в чоловіків перетворюються в

антиподи (м'якість жінок - у "м'якотілість" чоловіків, жіноча увага до деталей - в дріб'язковість, материнська обережність - у боягузництво) [3].

Як видно із вищенаведеного, проходження статевої соціалізації дітьми у нашому перехідному суспільстві характеризується цілою низкою проблемних аспектів. До цього можна додати ще ряд суперечливих факторів. Так здійснюється очевидне позиціювання одностатевих інтимних зв'язків засобами масової інформації як ознаки сучасності, в свідомості суспільства акцентується вища цінність фізичної сторони стосунків між людьми та ігнорується значимість духовного спілкування. За Т.І. Ахмедовим та М.Є. Жидком розвинене постіндустріальне, інформаційне суспільство формує нездатність відчувати, апатію, відчуження, боязнь любові та „міф про владу” – те, що можна описати як „шизоїдність”. Інтимне життя при цьому стає найлегшим способом довести свою життєву силу (потенцію). Все частіше мотивом інтимних стосунків стає не чуттєва насолода, а штучний мотив самоствердження та безпеки [2]. Спостерігається також нівелювання значимості створення сім'ї як соціального інституту та зростання кількості „шлюбів на віру”, сприйняття себе та своєї тілесної іпостасі як відчуженого засобу досягнення певних цілей. Таким чином, вищенаведене створює нове поле дослідження стосовно пошуку шляхів гармонізації проходження дітьми різноманітних аспектів їх соціалізації, зокрема статевого соціального дорослішання.

Література:

1. В.В. Абраменкова Социальная психология детства: развитие отношений ребенка в детской субкультуре. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж. Изд-во НПО «МОДЭК», 2000. – ст.ст.302-319.
2. Т.И. Ахмедов, М.Е. Жидко психотерапия в особых состояниях сознания: история, практика. – Харьков: Фолио; М.: ООО «Издательство АСТ», 2000. – 768 с.
3. И.С. Кон Ребенок и общество: (Историко-этнографическая перспектива). М., Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1988.

Авторська картка: аспірант Національного університету „Острозька академія”, домашня адреса – Рівне, вул. А. Мельник, а буд.6, кв. 56, тел. 62-45-

18